

Sygn. akt I NSNc 450/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Aleksander Stępkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Żmij

Radosław Tomasz Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa T. S.

przeciwko Bank [...] Spółka Akcyjna Oddział w Polsce

o unieważnienie umowy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 28 czerwca 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 23 listopada 2015 r., sygn. I ACa [...]:

1. oddala skargę nadzwyczajną;

**2. znosi wzajemnie koszty procesu w postępowaniu przed
Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 23 listopada 2015 r., sygn. akt I ACa [...] z powództwa T. S. (dalej także: powód) przeciwko Bank [...] S.A. w W. (dalej także: pozwany) o unieważnienie umowy złożył Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej także: RPO). Wyrok zaskarżył w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 u.SN zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. - poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że:

1. badaniu podlegają tylko klauzule zakwestionowane przez powoda, a nie umowa kredytu jako całość,

2. postanowienia umowy kredytu są indywidualnie uzgodnione w sytuacji, gdy:

1. powód nie miał możliwości negocjacji ogólnych warunków umownych objętych stosowanym przez bank wzorcem umownym oraz,

2. powód złożył oświadczenie o przyjęciu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty,

3. powód posiadał w dacie zawarcia umowy kredytowej doświadczenie życiowe związane z jego wiekiem, wobec czego Sąd uznał go za świadomego, rozważnego i dobrze poinformowanego konsumenta,

4. fakt podpisania umowy i parafowania jej poszczególnych części stanowi domniemanie zapoznania się przez konsumenta z jej treścią,

co w konsekwencji doprowadziło Sąd do odmowy uznania klauzul umownych za niedozwolone,

2) art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna i wykonalna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 k.c.;

3) art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie i niedokonanie wzajemnego rozliczenia stron.

Ponadto RPO wskazał, że na podstawie art. 89 § 1 u.SN zaskarżonemu wyrokowi zarzuca naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy skarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedziach na skargę nadzwyczajną: powód wskazał, że skarga zasługuje na uwzględnienie; natomiast pozwany wniósł o jej odrzucenie, względnie oddalenie oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanego kosztów

postępowania skargowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem przepisanych.

Powód wraz ze swą ówczesną małżonką zawarli 6 września 2007 r. z Bank [...] S.A. z siedzibą w W. umowę kredytu z przeznaczeniem na zakup lokalu położonego w K. przy ulicy Ś.. Bank udzielił powodowi kredytu w kwocie 290.347,00 CHF, z zastrzeżeniem, że w przypadku kredytu udzielonego w walucie obcej CHF/EUR/USD kwota kredytu zostanie wypłacona w złotych według kursu kupna danej waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia kredytu/transzy Tabelą Kursów walut dla produktów hipotecznych w Bank [...] S.A. Zgodnie z umową kredyt miał być uruchomiony w całości w dniu 6 września 2007 r. i miał być spłacany w 360 ratach. Okres kredytowania został ustalony od dnia 6 września 2007 r. do dnia 6 września 2037 r. Oprocentowanie kredytu zmienne na dzień podpisania umowy wyniosło 4,05%, a rzeczywista roczna stopa procentowa 4,62%.

Pismem z 4 stycznia 2013 r. pozwany rozwiązał z powodem umowę kredytu z uwagi na nieregulowanie wymagalnego zadłużenia.

Pismem z 20 maja 2013 r. T. S. złożył wobec Bank [...] S.A. oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu, zgodnie z którym 6 września 2007 r. zawarł umowę kredytu.

W dniu 10 czerwca 2013 r. powód wniósł pozew o stwierdzenie nieważności umowy kredytu.

Wyrokiem z 24 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w K., sygn. akt I C [...], oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 7.217,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Powód wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w K., którą Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 23 listopada 2015 r. oddalił i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 5.400,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, sygn. akt I ACa [...].

Postanowieniem z 27 października 2016 r., sygn. akt III CSK 217/16, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarga nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie. W pierwszej kolejności konieczne jest przedstawienie usystematyzowanych zagadnień dotyczących skargi nadzwyczajnej co do konstrukcyjnej specyfiki kontroli nadzwyczajnej.

2. Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej w art. 89-95 u.SN miało na celu zarządzenie podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprawdzie zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności (zob. sygnalizacja pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego dokonana 12 marca 2003 r., S 1/03). Skarga nadzwyczajna została wprowadzona celem zarządzenia temu deficytowi nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu (zob. wyrok pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2003 r., P 11/02, pkt 5) afirmując w ten sposób zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

3. Realizując te założenia, skarga nadzwyczajna z całą pewnością nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej, ale instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych, zaś jej zgodność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka była już kilkakrotnie wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 1-6; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 1-5).

4. Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewniania zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 u.SN *in principio*) i tylko w sytuacji, gdy można ją oprzeć na przynajmniej jednej z trzech

podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 2; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10).

Chociaż więc skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu o którym mowa w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, to przesłanka funkcjonalna skargi, nakazująca dokonanie oceny tego, czy uchylenie lub zmiana zaskarżonego orzeczenia sądu powszechnego są konieczne dla zapewnienia poszanowania zasady ustrojowej wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, podobnie jak i możliwość sformułowania zarzutów przewidzianych w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, czynią z tej skargi również instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych.

5. Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN, a następnie wykazanie, że wystąpienie tych uchybień czyni koniecznym uwzględnienie skargi celem zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

6. Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w związku z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w związku z art. 2 Konstytucji RP; zob. postanowienie

Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga zatem takiego określenia jej przesłanek, które służyć będzie eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia stanowiące przesłanki szczegółowe kontroli nadzwyczajnej muszą być na tyle poważne, by wzgląd na całokształt zasady wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

7. O ile ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe jest ważenie konstytucyjnych wartości wyrażających się w art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

8. Sąd Najwyższy wielokrotnie już zwracał uwagę, że specyfika przesłanki funkcjonalnej skargi nadzwyczajnej musi być uwzględniona przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, przewidującego związanie sądu podstawami skargi. Jak podkreślał Sąd Najwyższy, konieczność zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji wymaga wzięcia pod uwagę sformułowanych w orzecznictwie i doktrynie zasad konkretyzujących tę normę ustrojową. Sąd Najwyższy nie może jednak abstrahować od całokształtu zasady wyrażonej w tym przepisie Konstytucji RP, nawet jeśli skarżący nie wyeksplikował z należytą dokładnością, istotnych dla sprawy aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; postanowienia Sądu Najwyższego z: 6 października 2021 r., I NSNc 357/21; 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 169/20; 28 września 2021 r., I NSNc

107/21; 29 września 2021 r., I NSNc 228/21; 27 października 2021 r., I NSNc 180/21).

Dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z zasadą wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości. Przemawia za tym nie tylko jej charakter jako normy-zasady, której zachowanie jest oceniane nie tyle w dychotomicznych kategoriach naruszenia bądź nienaruszenia, ale przez ocenę stopnia jej realizacji w optymalizacyjnej konfrontacji z innymi zasadami. Przemawia za tym również fakt, że art. 89 § 1 *principium* u.SN nie mówi o przestrzeganiu lub nienaruszeniu wskazanej w nim normy, ale o konieczności zapewnienia zgodności z tą zasadą. Tym samym, zgodność z art. 2 Konstytucji RP jest nie tyle kryterium poprawności, co swoistym celem kontroli nadzwyczajnej – stanem, który powinien zostać urzeczywistniony w wyniku rozpoznania skargi. Z samej natury normy będącej zasadą wynika konieczność stosowania zasady proporcjonalności przy ocenie jej realizacji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Zważywszy na specyfikę kontroli nadzwyczajnej, celem ostatniego jej etapu jest wykazanie, że natura i rozmiar nieprawidłowości popełnionych przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia usprawiedliwia odstępianie od – wynikającej skądinąd również z zasady państwa prawnego – ochrony powagi rzeczy osądzonej i zmianę lub uchylenie zaskarżonego postanowienia. Co do zasady bowiem, art. 2 Konstytucji RP stoi na straży ostateczności i trwałości prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych. Niekiedy jednak natura i ciężar uchybień popełnionych przy wydawaniu orzeczenia, które się uprawomocniło, może nakazywać danie pierwszeństwa względem wynikającym z konieczności ochrony innych praw i wolności konstytucyjnych.

9. Zbieżne z funkcją skargi nadzwyczajnej są rozważania poczynione w postanowieniu Sądu Najwyższego z 27 października 2016 r., III CSK 217/16, odmawiającym przyjęcia skargi kasacyjnej powoda do rozpoznania: „Rozpoznanie skargi kasacyjnej będącej kwalifikowanym, nadzwyczajnym środkiem odwoławczym musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, związanymi z ochroną interesu powszechnego. Indywidualny interes skarżącego podlega uwzględnieniu, o

ile jest zgodny z interesem powszechnym. Skarga nie stanowi środka zmierzającego do kwestionowania niesatysfakcjonującego skarżącego orzeczenia sądu drugiej instancji”. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27 października 2016 r. podkreślił również wagę powołania i uzasadnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym.

10. Pozwany w odpowiedzi na skargę nadzwyczajną w pierwszej kolejności wniósł o odrzucenie skargi na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 89 § 1 *in fine* u.SN, gdyż jego zdaniem zaskarżony wyrok może być wzruszony w trybie skargi o wznowienie postępowania na podstawie art. 401 pkt 2 zd. 1 *in fine* k.p.c. (s. 7 odpowiedzi pozwanego na skargę). Pozwany uzasadnia to w następujący sposób: „Jak wynika z brzmienia art. 401 pkt 2 zd. 1 *in fine* k.p.c., wznowienia postępowania można żądać z powodu nieważności, jeżeli na skutek naruszenia przepisów prawa strona była pozbawiona możliwości działania. Lektura skargi prowadzi do wniosku, że w dużej mierze opiera się ona na zarzucie pozbawienia Powoda możliwości ochrony swoich praw, co miało stanowić pokłosie naruszenia przepisów prawa o charakterze procesowym i materialnym” (s. 7 odpowiedzi pozwanego na skargę). W rzeczywistości jednak, w uzasadnieniu do przywołanego już postanowienia Sądu Najwyższego z 27 października 2016 r., III CSK 217/16, wyraźnie wskazano: „W postępowaniu przed Sądem drugiej instancji nie doszło do nieważności postępowania, której przyczyny Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę z urzędu w granicach zaskarżenia, stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c.”.

Pozwany podnosi również nieprzytoczenie podstaw ogólnych skargi wraz ze stosownym uzasadnieniem. Zdaniem pozwanego, w skardze nie przywołano skutecznie ogólnej przesłanki konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (s. 9 odpowiedzi pozwanego na skargę). Stanowisko wyrażone przez pozwanego, w okolicznościach niniejszej sprawy, jest jednak zbyt rygorystyczne – od strony formalnej RPO odniósł się dość obszernie do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz zawarł w skardze nadzwyczajnej uzasadnienie mające przemawiać za jej zaistnieniem.

Wreszcie pozwany podnosi „braki w zakresie przytoczenia i uzasadnienia podstaw o charakterze szczególnym” (sic!) mając na myśli podstawy szczegółowe z art. 89 § 1 pkt. 2 (s. 12 odpowiedzi pozwanego na skargę).

W tym względzie również nie można podzielić stanowiska wyrażonego przez pozwanego albowiem podstawy te zostały przytoczone i uzasadnione, a ich ewentualna niezasadność skutkuje oddaleniem, a nie odrzuceniem skargi nadzwyczajnej.

Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne niezbędne do jej rozpoznania.

11. Chociaż sposób skonstruowania skargi nadzwyczajnej RPO nie daje podstaw do jej odrzucenia, to jednak poprawność tej konstrukcji budzi poważne wątpliwości. Nie dają one podstaw do odrzucenia skargi, jednak istotnie wpływają one na zakres jej rozpoznania. W pierwszej kolejności podkreślić należy, że chociaż RPO deklaruje, że dokonuje zaskarżenia na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN to w rzeczywistości w nie formułuje żadnego zarzutu w ramach podstawy, jaką stanowi naruszenie zasad lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji (art. 89 § 1 pkt 1). Przepisy Konstytucji (art. 2, 45 ust. 1 i art. 76) są natomiast powołane w dalszej części skargi nadzwyczajnej, w której sformułowano zarzut na podstawie art. 89 § 1, wskazującego podstawę ogólną kontroli nadzwyczajnej, uzależniającą dopuszczalność kontroli nadzwyczajnej od konieczności zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji. Jak już była o tym mowa, zaistnienie przesłanki ogólnej kontroli nadzwyczajnej odbywa się poprzez ważenie konstytucyjnych zasad, które z jednej strony nakazują eliminację z obrotu prawnego rozstrzygnięć zapadających z naruszeniem Konstytucji lub rażącym naruszeniem ustaw, a z drugiej strony nakazują ochronę powagi rzeczy prawomocnie osądzonej. Dokonując tego ważenia, istotne może być również uwzględnienie innych przepisów Konstytucji. Dlatego czyniony przez RPO na podstawie art. 89 § 1 zarzut naruszenia wraz z art. 2 Konstytucji również art. 45 ust. 1 oraz art. 76 Konstytucji nie jest pozbawiony racji, jednak nie może być traktowany jako zarzut naruszenia zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, który można uczynić na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Dlatego Sąd Najwyższy przywołane przez RPO w

tym zarzucie przepisy Konstytucji może rozpoznawać jedynie jako argumenty przemawiające dodatkowo za stwierdzeniem konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (podstawa ogólna kontroli nadzwyczajnej), nie może jednak ich uwzględnić w pierwszej fazie kontroli nadzwyczajnej, jako zarzutu szczegółowego formułowanego na podstawie art. 89 § 1 pkt 1. Bez znaczenia pozostaje w tym wypadku okoliczność, że uzasadnienie naruszenia art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji znajduje się w, części skargi nadzwyczajnej zatytułowanej „Naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji” (s. 26-30 skargi nadzwyczajnej), które to sformułowanie sugeruje zarzut z art. 89 § 1 pkt 1, bowiem przepisy te nie zostały wymienione w tej części zaskarżenia. Mogą one zostać uwzględnione w ramach niniejszej kontroli nadzwyczajnej jedynie wówczas, jeśli zasadny okaże się któryś z zarzutów rażącego naruszenia prawa, sformułowanych na podstawie art. 89 § 1 pkt 2.

12. Podkreślić przy tej okazji trzeba, że na jednoznaczną krytykę zasługuje rozpowszechniona praktyka formułowania zarzutów naruszenia konkretnych przepisów Konstytucji RP jedynie na podstawie art. 89 § 1 u. SN, czyli jako elementu przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), nie zaś jako samodzielnej przesłanki szczegółowej stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u. SN. Formułowanie zarzutu naruszenia konkretnych przepisów Konstytucji RP, innych niż jej art. 2, wyłączenie w ramach podstawy ogólnej wymagającej uzasadnienia konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i rezygnacja z wyraźnego sformułowania zarzutów na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u. SN uniemożliwia Sądowi Najwyższemu rozpoznanie (a tym bardziej uwzględnienie) zarzutu naruszenia tych przepisów Konstytucji jako oddzielnej przesłanki szczegółowej uchylenia zaskarżonego wyroku. Zabieg taki może niekiedy przesądzać o konieczności oddalenia skargi nawet bez badania podstawy ogólnej, w ramach której subsydiarnie powołano takie podstawy kontroli nadzwyczajnej. Badanie „konieczności uchylenia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia celem zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji RP, możliwe jest „o ile” uprzednio stwierdzone zostanie zaistnienie którejs z przesłanek szczegółowych. Potraktowanie przepisów Konstytucji (w tym wypadku art. 45 ust. 1

i art. 76) jako elementów zasady demokratycznego państwa prawa, nawet jeśli jest merytorycznie uzasadnione w wymiarze materialnym, uniemożliwia procesowe badanie naruszenia tych przepisów jako podstaw szczegółowych kontroli nadzwyczajnej. Niezależnie od tego, że ścisły związek kontroli nadzwyczajnej z zasadą demokratycznego państwa prawnego nie pozwala traktować jej z nadmiernym formalizmem, by uniknąć skutków odwrotnych od założeń jakie legły u podstaw jej wprowadzenia, to jednak nadzwyczajny charakter tego środka zaskarżenia nakazuje stosowanie go z należytą dozą formalizmu, wymaganego przez dyspozycję art. 398¹³ § 1 k.p.c. znajdujący zastosowanie w ramach kontroli nadzwyczajnej na mocy art. 95 pkt 1 u.SN. Tym samym, brak powołania określonego przepisu Konstytucji jako podstawy szczegółowej na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 uniemożliwia uwzględnienie zarzutu jego naruszenia inaczej niż w ramach podstawy ogólnej, nawet jeśli jego naruszenie byłoby oczywiste (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 64/21, pkt 18; z 13 kwietnia 2022 r., I NsNc 602/21, pkt 10).

13. Przystępując do rozpoznania sformułowanych na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zarzutów rażącego naruszenia prawa podkreślić należy, że opierają się one na założeniu, że w niniejszej sprawie powodowi przysługuje status konsumenta. Kluczowy w tym względzie jest zarzut rażącego naruszenia art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. Dopiero bowiem potwierdzenie zasadności tego zarzutu pozwala mówić o naruszeniu art. 58 k.c. i w konsekwencji o bezpodstawnym niezastosowaniu art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. Tym samym, cały zakres zaskarżenia sformułowany na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 opiera się na założeniu, że powodowi w jego relacji z bankiem, można było przypisać status konsumenta.

Definicję pojęcia „konsument” zawiera art. 22¹ k.c., w świetle którego, jest nim osoba fizyczna dokonująca z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Podobnie w świetle art. 2 lit. b Dyrektywy 93/13 pojęcie „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych tą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem. Tymczasem w rozpoznawanej sprawie ustalenia faktyczne sądów powszechnych obu instancji wskazują dość jednoznacznie, że umowa kredytu między powodem i pozwanym była zawarta w bezpośrednim

związku z działalnością gospodarczą powoda, który działał w celach związanych z wykonywaniem swojego zawodu i prowadzoną działalnością gospodarczą.

Przyznano to w apelacji powoda od wyroku sądu I instancji:

„Strona pozwana posiadała pełną świadomość, że kredyt zaciągnięty przez powoda ma zostać przeznaczony w całości na zakup nieruchomości komercyjnej, przeznaczonej na cele działalności gospodarczej, czego ten ostatni zresztą nigdy nie ukrywał” (apelacja powoda, s. 10, k. 624 *verso* akt I ACa [...]).

Powyższą okoliczność dostrzegł również w uzasadnieniu skarżonego wyroku Sąd Apelacyjny:

– „W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na to, że powód w dacie zawarcia umowy prowadził działalność gospodarczą. W ramach procedury zawierania umowy kredytowej informował o tym, że lokal którego zakup chce sfinansować z kredytu ma zamiar przeznaczyć na cele użytkowe - biuro tłumaczeń”.

– „[...] Powód ... stara się wykazać, że procedury zawarcia umowy kredytu były wadliwe bowiem wbrew regulacjom wewnętrznym obowiązującym u strony pozwanej został mu udzielony kredyt mieszkaniowy w sytuacji gdy chciał nabyć za pozyskane w ten sposób środki, lokal użytkowy. Nie dostrzega jednak, iż powołując się na te okoliczności sam stawia znak zapytania co do możliwości traktowania go w ramach tej umowy za konsumenta. Gdyby kierować się jedynie jego depozycjami, powoda należałoby uznać za uczestnika profesjonalnego obrotu gospodarczego, który powinien przewidzieć ryzyko związane z taką umową a zatem wszystkie jego zarzuty o braku odpowiedniej informacji pochodzących od strony pozwanej należałoby uznać w całości za bezzasadne”.

Na marginesie odnotować również należy, że w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wskazano: „Należy także dostrzec, że decydując się na takie rozwiązanie strona pozwana zawierała niekorzystną dla siebie umowę bowiem, co jest powszechnie znane, umowy kredytowe na zakup nieruchomości komercyjnych, przeznaczonych na prowadzenie działalności gospodarczej są zawierane na krótsze okresy czasu i są wyżej oprocentowane od kredytów mieszkaniowych”.

Nadto, w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego wskazano: „Sąd ustalił następujący stan faktyczny: [...] Kredyt początkowo miał być przeznaczony na

mieszkanie, potem przy podpisywaniu aktu notarialnego okazało się, że powód chce go przeznaczyć na zakup lokalu użytkowego. Centrala Banku wyraziła na to zgodę” (uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego z 24 marca 2015 r., I C [...], k. 595-596 akt I ACa [...]) oraz „Powód T. S. jest tłumaczem przysięgłym języka francuskiego i hiszpańskiego. Powód miał swoją firmę, której przedmiotem była działalność konsultingowa. Prowadził ją od 2004 r. W 2007 r. nadal prowadził tę działalność. [...] Obok jego firmy swoją działalność prowadziła B. K.. Powód chciał kupić lokal na prowadzenie tej działalności, tak aby nie musiał płacić za wynajem tego lokalu” (uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego z 24 marca 2015 r., I C [...], k. 599 akt I ACa [...]), a w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego: „[...] Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia faktyczne, dokonane w sprawie przez Sąd Okręgowy, czyniąc je jednocześnie podstawą swojego rozstrzygnięcia” (k. 8 *verso*).

Na marginesie dodać można, że bezzasadne jest również podnoszenie w stosunku do powoda argumentu, w myśl którego kredytobiorca-konsument powinien korzystać także z konstytucyjnej ochrony prawa do mieszkania (art. 75 Konstytucji RP, zob. s. 28 *in fine* – 29 skargi nadzwyczajnej). Zgodnie z ustaleniami Sądu Okręgowego, podzielonymi przez Sąd Apelacyjny, powód w chwili zawierania umowy kredytu miał już bowiem zaspokojone swoje potrzeby mieszkaniowe (uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego z 24 marca 2015 r., I C [...], k. 602 *in fine* akt I ACa [...]).

14. W świetle art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., stosowanego na podstawie art. 95 u.SN Sąd Najwyższy jest związany ustaleniem faktycznym dotyczącym przeznaczenia przez powoda kredytu na zakup lokalu użytkowego celem prowadzenia w nim działalności gospodarczej. Co do ustaleń tych zgodne były również sądy powszechne obu instancji i nie kwestionował ich ani powód ani skarżący. Z tego względu Sąd Najwyższy stwierdza, że do umowy kredytu, jaką powód zawarł z pozwanym nie znajdują zastosowania przepisy art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. i tym samym bezprzedmiotowe jest rozpoznawanie zarzutów obejmujących rażące naruszenie art. 58 § 1 lub art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. Dodatkowo zaznaczyć należy, że RPO w skardze nadzwyczajnej nawet nie próbuje wyjaśnić, z jakich względów podniesione przez niego naruszenie prawa miałoby mieć charakter rażący. Tymczasem tylko „rażące” (a nie jakiegokolwiek) naruszenie

prawa może stanowić podstawę wniesienia skargi nadzwyczajnej w świetle treści art. 89 § 1 pkt 2 u.SN.

15. Biorąc pod uwagę to, że powoda i pozwanego nie wiązał stosunek prawny o charakterze konsumenckim, Sąd Najwyższy stwierdza, że żaden z zarzutów wskazanych jako przesłanki szczegółowe kontroli nadzwyczajnej, nie potwierdził się. Jednocześnie dopiero wykazanie którejs spośród podstaw skargi nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN pozwala na czynienie dalszych ustaleń co do zaistnienia konieczności zapewnienia zgodności orzecznictwa sądów powszechnych z art. 2 Konstytucji RP (tzw. przesłanka ogólna lub funkcjonalna skargi nadzwyczajnej) poprzez uchylenie lub zmianę orzeczenia sądu powszechnego. Wobec niestwierdzenia naruszeń, które mogłyby stanowić przesłankę szczegółową kontroli nadzwyczajnej, niemożliwe jest zatem badanie przesłanki funkcjonalnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 19 stycznia 2021 r., I NSNc 50/20; 30 marca 2022 r., I NSNc 267/21). Konsekwentnie, zbędne jest odnoszenie się przez Sąd Najwyższy do argumentacji sformułowanej przez skarżącego w tym względzie.

16. Na marginesie Sąd Najwyższy pragnie zwrócić uwagę, że w odpowiedzi pozwanego na skargę nadzwyczajną, na s. 30, obszernie zacytowano wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 30 maja 2018 r., I ACa 1233/17, natomiast pozwany zupełnie pominął okoliczność, że Sąd Najwyższy wyrokiem z 23 czerwca 2020 r., V CSK 520/18, uchylił ww. wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach od dnia 30 maja 2018 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego. Odpowiedź pozwanego na skargę datowana jest na 17 czerwca 2021 r., zatem pozwany miał lub co najmniej powinien mieć świadomość, że wyrok na który się powołuje został wyeliminowany z obrotu prawnego.

17. Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN oddalił skargę nadzwyczajną, wobec braku podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku. Jednocześnie, Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie koszty procesu kierując się zasadą, że zniesienie kosztów procesu w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej, wnoszonej *de lege lata* wyłącznie przez podmioty publiczne, jest zawsze uzasadnione publicznymi celami tego postępowania. W ocenie Sądu Najwyższego

art. 398¹⁸ k.p.c. stosowany w postępowaniu skargowym na mocy art. 95 pkt 1 ustawy o SN stanowi egzemplifikację wskazanej zasady.